

Diğer Tahıllar: Tarımı ülkemizde yoğun olarak yapılan buğday, arpa, mısır ve pirincin yetiştirilemediği yerlerde, kuraklığa dayanıklı olan ve verimi düşük topraklarda yetişebilen yulaf, çavdar, darı, fiğ, kaplıca ve kuş yemi gibi tahıllar yetiştirilir. Bu tahıllar daha çok hayvan yemi olarak kullanılır. Ayrıca çavdar alkol, darı da boza yapımında kullanılır.

Baklagiller: Bitkisel protein bakımından zengin ürünlerdir. Son yıllarda sağlıklı beslenme bilincine bağlı olarak bitkisel protein bakımından zengin olan baklagillerin tüketiminde büyük artış olmuştur. Zengin besin maddeleri içeren baklagiller değer kazanmıştır. Baklagiller daha çok kuru olarak tüketilir.

Baklagillerin bir başka özelliği de, köklerinde bulunan bakteriler (mikroskobik canlılar) yardımıyla toprağı azot bakımından zenginleştirerek verimli hâle getirmesidir.

Ülkemizde en çok yetiştirilen baklagiller nohut, mercimek ve fasulyedir.

Nohut: Baklagiller içinde üretim miktarı bakımından ilk sırayı alır.

Ülkemiz nohut üretimi bakımından dünya ülkeleri içinde Hindistan'dan sonra ikinci sıradadır.

Ülkemizde Konya ve Yozgat başta olmak üzere en çok İç Anadolu Bölgesi'nde, daha sonra sırasıyla başta Isparta ve Kahramanmaraş olmak üzere Akdeniz Bölgesi'nde, en çok Diyarbakır çevresinde olmak üzere Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Ege Bölgesi'nde üretimi yapılır.

Mercimek: Türkiye'nin az çok her tarafında yetiştirilebilen mercimek, tarım ürünleri içinde su ihtiyacı en az, kuraklığa en dayanıklı olan bitkidir. Bu nedenle ülkemizin toplam üretiminin 2/3'sinden çoğı, en kurak bölgemiz olan Güneydoğu Anadolu'dan (Urfa, Diyarbakır, Mardin ve Gaziantep çevresi) elde

edilir. İkinci sırada İç Anadolu Bölgesi yer alır.

Ülkemizde üretim miktarı bakımından nohuttan sonra ikinci sırada yer alır.

Dünyada en çok mercimek üreten ülke Türkiye'dir.

Fasulye: Yükseltisi 1200 m'den fazla olmayan ve sulanabilen ovalarımızın hemen hepsinde tarımı yapılabilir. Fasulye hem taze hem de kuru olarak tüketilir.

Ege ve Marmara bölgelerimizdeki ovalarla Akdeniz Bölgesi'nde Çukurova'da ve Batı Karadeniz Bölümü'nde tarımı yaygın olarak yapılır. İç bölgelerimizde kolayca sulanabildiğı için akarsu boylarındaki ovalarda üretilir. Yıllık fasulye üretimimiz 200 bin ton civarındadır.

SANAYİ BİTKİLERİ

Çay: Çay bitkisi yıllık ve günlük sıcaklık farkı az olan ılıman ve her mevsim yağışlı bir iklim ister. Ülkemizde bu koşullar Doğu Karadeniz Bölümü'nde bulunur. Yetiştirme alanı iklim koşullarıyla çok sınırlı olduğundan ülkemizde çay, ekim alanı en dar olan sanayi bitkisidir.

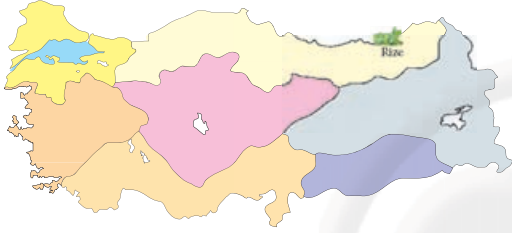

Ülkemizde üretilen çayın büyük bir bölümü Rize'den elde edilir. Çay üretimi yapılan diğer illerimiz Trabzon, Artvin, Giresun ve Ordu'dur.

Ülkemizde çay tarımı, cumhuriyet döneminde yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde ürettiğimiz çay, ihtiyacımızı karşıladığı gibi ihracatı da yapılır.

Çay, yaprakları toplandıktan kısa bir süre sonra işlenmesi gereken bir sanayi bitkisidir. Bu yüzden çay fabrikaları çay tarım alanlarının hemen yakınında kurulmuştur. Çay fabrikalarının çoğu Rize'dedir.

Türkiye, çay üretimi bakımından dünya ülkeleri arasında beşinci sırada yer alır.

Şeker Pancarı: Ilıman iklim kuşağının bir bitkisidir. Nemli topraklarda iyi gelişir. Yağışların yetersiz olduğu yerlerde ise sulama yapılarak yetiştirilir.

Şeker sanayisinin ham maddesi olan şeker pancarı, yurdumuzun hemen her yerinde yetişebilir olmasına rağmen kıyı ve kıyıya yakın ova ve tarım alanlarında tarımı yaygın değildir. Bunun nedeni

kıyı ovalarında yüksek gelir getiren tarım ürünlerinin üretiminin yapılmasıdır. Ayrıca Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kuraklık çok fazla olduğu için, Doğu Karadeniz Bölümünün kıyı kesiminde de yağış fazla olduğu için üretimi yapılmaz.

Şeker pancarı tarımında modern tarım araç ve gereçleri yoğun bir şekilde kullanılır.

Şeker pancarı, tarladan toplandıktan son-

ra uzun süre bekletilmeden işlenmesi gereken bir sanayi ürünü olduğundan, şeker fabrikaları üretim alanlarının çevresinde kurulmuştur.

Şeker pancarından şeker ve ispiro elde edildikten sonra geri kalan küspe (melas) adı verilen artık madde, besleyici bir hayvan yemi olduğundan şeker fabrikaları çevresinde yoğun şekilde büyükbaş hayvancılık yapılır.

Şeker pancarı üretimimizin yarıya yakını İç Anadolu Bölgesi'nden elde edilir. Bu bölgemizi Karadeniz ve Marmara bölgeleri izler.

Şeker pancarı üretiminin en fazla yapıldığı yerler: Konya, Eskişehir, Tokat, Afyon, Aksaray, Kahramanmaraş, Yozgat, Ankara, Amasya, Bursa, Erzurum ve Elazığ'dır.

Pamuk: Pamuklu dokuma sanayisinin ham maddesidir. Yetiştirme dönemi olan ilkbahar mevsiminde bol yağış, olgunlaşma dönemi olan yaz mevsiminde tam kuraklık ve yüksek sıcaklık isteyen bir bitkidir.

Ülkemizde pamuk üretiminin yaygın olarak yapıldığı yerler:

Ege Bölgesi (Büyük Menderes, Küçük Menderes ve Gediz Ovaları)

Akdeniz Bölgesi (Çukurova ve Antalya Ovası)

Güney Marmara bölümü ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi (GAP bölgesi)

Doğu Anadolu Bölgesi (Malatya, Elazığ ve Iğdır ovaları)

Ülkemiz, pamuk üretiminde dünya ülkeleri içinde altıncı sırada yer alır.

Not: Ege Bölgesi'nde üretilen pamuk, dünyanın en iyi pamuğu kabul edilmektedir.

Ayçiçeği: Bir yaz bitkisi olan ayçiçeği, tohumlarından yağ elde edilen sarı çiçekli bir sanayi bitkisidir.

Yağ elde edildikten sonra geride kalan ve küspe edilen artığı hayvan yemi olarak değerlendirilir. Bu nedenle ayçiçeğini

işleyen yağ fabrikalarının çevresinde hayvancılık önemli bir ekonomik faaliyet olarak gelişmiştir.

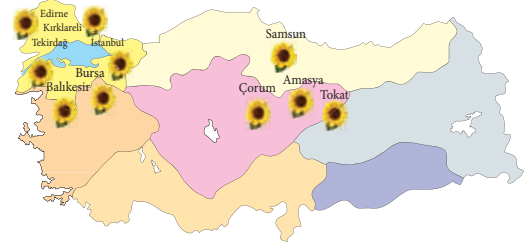
Ülkemizde üretilen ayçiçeğinin yaklaşık 3/4'ü başta Trakya olmak üzere Marmara Bölgesi'nden (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Bursa ve İstanbul çevresi) elde edilir.

İkinci sırada Orta Karadeniz Bölümü (Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat çevresi)

Üçüncü sırada İç Anadolu Bölgesi (Yozgat, Ankara, Kırıkkale, Aksaray, Kayseri ve Konya çevresi) yer alır.

Türkiye'de üretilen bitkisel yağların yaklaşık yarısı ayçiçeğinden elde edilir.

Türkiye, ayçiçeği yağı üretimiyle dünya ülkeleri arasında ilk sıralarda yer alır.

Soya Fasulyesi: Soya fasulyesi de mısır gibi hem yetişme hem de olgunlaşma döneminde su isteyen bir bitkidir.

Ülkemizde soya fasulyesi üretiminin %90'ı Akdeniz Bölgesi'nden (başta Adana olmak üzere İçel, Kahramanmaraş, Ha-

tay) elde edilmektedir. Geriye kalan %10'luk kısmı ise Doğu ve Orta Karadeniz (Samsun çevresi) bölümlerinin kıyı kesimlerinden elde edilir.

Soya fasulyesinin kullanım alanı çok geniştir. Bunların başlıcaları: Yağ, margarin, süt, yoğurt, peynir, dondurma, dondurma külahı, pasta, hayvan yemi, ilaç, boya, kâğıt, kemiksiz et, kahve, salça, sabun, plastik maddeler, lastik, alkol, soya unu, ekmek, makarna, tahrana, çocuk maması vb.'dir.

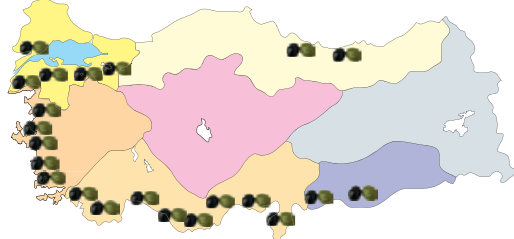
Anason: Ülkemizde başta Ege Bölgesi olmak üzere Anadolu'nun her tarafında yetişir.

En çok Antalya, Aydın, Burdur, Isparta, İzmir, Muğla ve Manisa çevresinde yetiştirilmektedir. Yatıştırıcı özelliği

nedeniyle eczacılıkta, alkollü içki sanayinde kullanılır. Ayrıca hamur işlerinde, et ve sebze yemeklerinde çeşni olarak kullanılır.

Zeytin: Akdeniz iklimi görülen yerlerde yetişen ekonomik değeri yüksek olan bir bitkidir. Yaz mevsiminde görülen kuraklığa dayanıklı ancak don olaylarına dayanıklı değildir.

Ülkemizde en çok Ege Bölgesi'nde yetiştirilir. Bu bölgemizi Marmara (Güney Marmara Bölümü kıyı kesimleri), Akdeniz

ve Güneydoğu Anadolu (Gaziantep çevresi) bölgeleri izler. Çok az miktarda da Doğu Karadeniz Bölümünün kıyı kesimlerinde (Trabzon ve Artvin çevresi) yetiştirilir.

Yeryüzünün sınırlı bölgelerinde üretilen zeytin sofralık olarak tüketildiği gibi yağ ve sabun üretilir.

Ege Bölgesi'nde Edremit Körfezi ve Ayvalık çevresinde üretilen zeytinler daha çok zeytinyağı ve sabun üretiminde, Güney Marmara Bölümünde Gemlik, Mudanya ve Orhangazi çevresinde üretilen zeytinler sofralık zeytin olarak kullanılır.

Türkiye, dünya zeytin üreticisi ülkeler arasında beşinci sırada yer alır.

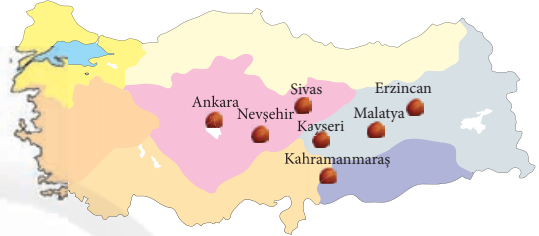
TÜRKİYE'DE ÜRETİLEN BAŞLICA MEYVELER

Kayısı: Türkiye, dünya kuru ve yaş kayısı üretiminde birinci sırada yer alır.

Türkiye'nin en önemli kayısı üretim merkezi Malatya'dır. Malatya tek başına Türkiye kayısı üretiminin yaklaşık %50'sini karşılar.

Kayısı üretimi yapılan diğer iller ise Erzurum, Kahramanmaraş, Kayseri, Elazığ, İçel, Konya, Ankara, Sivas ve Nevşehir'dir.

Kiraz: Çoğu meyve türlerinde olduğu gibi, kiraz tarımının da yapıldığı en eski yer Anadolu'dur. Ülkemizde Karadeniz Dağları ve Toros Dağlarında yabani türleri bol miktarda bulunur.

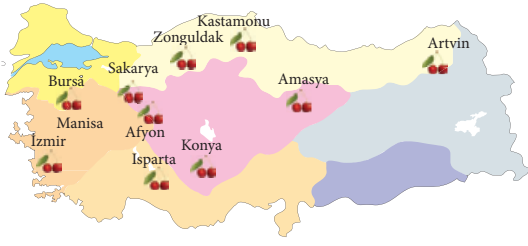

Üretim miktarı bakımından iklime bağlı olarak ABD'den sonra ülkemiz ikinci sırada yer alır.

Ülkemizde üretim miktarı fazla olmasına rağmen, üretim kalitesi ve ihraç edilebilecek miktar yönünden istenilen seviyede değildir. Kiraz üretimimizin ancak %10'u gibi çok az bir miktarı ihraç edilebilmektedir.

Ülkemizde yer şekilleri ve iklim, kiraz üretimine engel teşkil etmez, bir başka deyişle ülkemizde kiraz tarımının yayılmasına doğal bir engel yoktur.

Ülkemizde kiraz en çok Manisa, İzmir, Afyon, Isparta, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Konya, Artvin, Zonguldak, Kastamonu ve Amasya çevresinde yetiştirilir.

Tütün: Tütün, ülkemizde görülen her iklimde kolaylıkla yetişen bir sanayi bitkisidir.

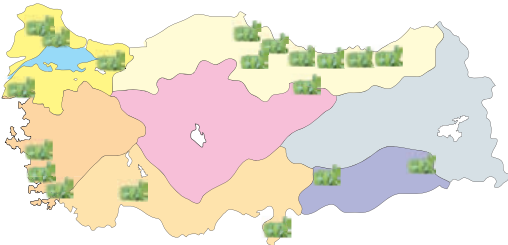
Boyu yarım metre ile bir metre arasında değişen, kırmızı ve beyaz renkte çiçek açan tütünün, yapısında insan sağlığı açısından çok zararlı olan nikotin ile birlikte pek çok zararlı madde vardır.

Ülkemizde üretilen tütünün 2/3'sinin ihracatı yapılır. Bundan dolayı tütün Türkiye'nin önde gelen gelir kaynaklarından biridir.

Tütün Türkiye'nin bütün coğrafi bölgelerinde yetiştirilebilmesine rağmen, ülkemizde tütün tarımı devletin denetim ve kontrolü altında, belirlenen yörelerde yapılır.

Türkiye, dünya tütün üreticisi ülkeler arasında dördüncü sırada yer alır.

Ülkemizde en çok Ege Bölgesi'nde (Manisa, İzmir, Denizli) üretilir. Sonra sırasıyla Karadeniz (Samsun, Tokat, Trabzon, Rize), Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır, Batman, Adıyaman, Marmara (Çanakkale, Balıkesir, Bilecik) Doğu Anadolu, (Bitlis, Muş) ve Akdeniz (Hatay) Bölgeleri gelir.

Örnek 127

Aşağıda ülkemizde üretimi yapılan dört ürün verilmiştir.

Ülkemizin iklim koşulları düşünüldüğünde hangisinin üretim alanı daha geniştir?

- A) Buğday
- B) Zeytin
- B) Çay
- D) Muz

Çözüm

Zeytin ve muz Akdeniz iklim özelliklerinin görüldüğü yerlerde yetişir. Muza göre zeytinin yetiştirme alanı daha geniştir.

Çay, sadece Doğu Karadeniz kıyı kesiminde Rize - Hopa çevresinde üretilir.

Buğday yaz mevsiminin sıcak ve kurak olduğu yerlerde yetişir. Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimi dışında kalan yerlerde rahatlıkla yetişir. Buna göre yanıt A'dır.

Örnek 128

Türkiye'nin iklim özellikleri düşünüldüğünde aşağıda verilen yerlerden hangisi buğday tarımına en az elverişlidir? Neden?

- A) Konya Ovası. Çünkü yaz mevsimi sıcak ve kuraktır.
- B) Doğu Karadeniz Bölümünün kıyı kesimidir. Çünkü her mevsimi yağışlıdır.
- C) Marmara Bölgesi'nin güneyidir. Çünkü kış mevsimi ılıktır.
- D) Doğu Anadolu Bölgesi'nin güneyidir. Çünkü kış mevsiminde sıcaklık 0°'nin altına düşer.

Çözüm

Buğday, yetiştirme dönemi olan ilkbaharda yağış, olgunlaşma dönemi olan yaz mevsiminde sıcaklık ve kuraklık ister. Doğu Karadeniz Bölümünün kıyı kesimi her mevsim yağışlı olduğu için bu yöre buğday tarımına elverişli değildir. Yanıt B'dir.

Örnek 129

Doğal yetiştirme koşulları düşünüldüğünde, aynı dönemde dikilen fasulyenin aşağıda verilen yerlerden hangisinde en geç olgunlaşması beklenir? Neden?

- A) Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimindedir. Çünkü yaz mevsimi sıcaktır.
- B) Ege Bölgesi'nin kıyı kesimindedir. Çünkü yaz mevsimi sıcak ve kuraktır.
- C) Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeyindedir. Çünkü sıcaklıklar düşüktür.
- D) Marmara Bölgesi'nin güneyindedir. Yaz mevsimi sıcak ve kurak, kış mevsimi ılık ve yağışlı geçtiği için.

Çözüm

Fasulye, soğuğa duyarlı bir sebzedir. 0°C'nin altındaki sıcaklıklardan zarar görür. Ekimine, ilkbaharda görülen don olaylarının bitiminden sonra başlanır.

Soruda verilen yerler içinde fasulyenin en geç olgunlaştığı yer Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeyidir. Bunun nedeni yaz mevsiminin serin geçmesidir. Yanıt C'dir.

Örnek 130

Pamuk, yetiştirme dönemi olan ilkbaharda yağış, olgunlaşma dönemi olan yaz mevsiminde kesin kuraklık ve yüksek sıcaklık isteyen bir bitkidir.

Buna göre aşağıda verilen yerlerden hangisinde pamuk tarımı yapılamaz?

- A) Akdeniz Bölgesi'nde - Çukurova'da
- B) Ege Bölgesi'nde - Büyük Menderes Ovası'nda
- C) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde - Harran Ovası'nda
- D) İç Anadolu Bölgesi'nde - Ankara Ovası'nda

Çözüm

Pamuk, Çukurova'da, Büyük Menderes ve Harran ovalarında yetiştirilir. Ancak İç Anadolu Bölgesi'nde Ankara Ovasında yetişmez. Bunun nedeni yükseltinin etkisiyle yaz sıcaklıklarının yetersiz olması yani düşük olmasıdır. Yanıt D'dir.

Örnek 131

Aşağıda verilen tarım ürünlerinden hangisi daha çok iç bölgelerimizde yetiştirilir?

- A) Zeytin
- B) Şeker pancarı
- C) Çay
- D) Fındık

Çözüm

Zeytin, Akdeniz iklimi, çay ve fındık ise Karadeniz iklimi özelliklerinin görüldüğü yerlerde yetişen bitkilerdir. Dolayısıyla bu üç bitkinin yetiştirme alanları kıyı kesimleri iken şeker pancarı daha çok iç bölgelerimizde üretilir. Yanıt B'dir.

Örnek 132

Türkiye'deki yetiştirme alanları düşünüldüğünde, aşağıdaki bitkilerden hangisinin soğuğa diğerleri kadar dayanıklı olmadığı söylenebilir?

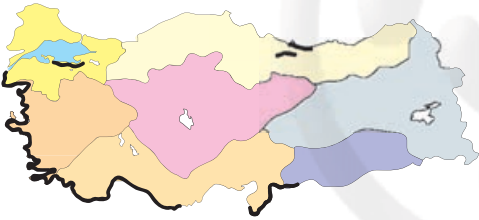
- A) Zeytin B) Elma
C) Üzüm D) Ayva

Çözüm

Elma, üzüm ve ayva iç bölgelerimizde de yetişen bitkilerdir. İç bölgelerimizde karasal iklim görülür. Karasal iklimde kış mevsiminde kar yağışı ve don olayı olağandır. Dolayısıyla bu üç bitki 0°C 'nin altındaki sıcaklıklara dayanabilir.

Ancak zeytin, Akdeniz iklim özelliklerine uyum sağlamış bir bitkidir. 0°C 'nin altındaki sıcaklıklardan zarar görür. Yanıt A'dır.

Örnek 133

Yukarıda bir tarım ürününün Türkiye'deki yetiştirme alanları verilmiştir.

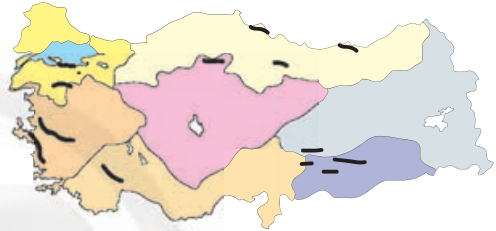
Buna göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Bu tarım ürününün Karadeniz Bölgesi'ndeki üretim alanları Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nden dardır.
B) Bu tarım ürünü kış mevsiminin ılık geçtiği yerlerde yetişmektedir.
C) Bu tarım ürünü yaz mevsiminde sıcaklık ve kuraklığa dayanıklıdır.
D) Bu tarım ürünü kıyı bölgelerimizde yetiştirildiğine göre Doğu Anadolu Bölgesi'nde de yetiştirilebilir.

Çözüm

Bu tarım ürününün en yaygın olarak yetiştirildiği yerler Akdeniz, Ege ve Marmara denizi kıyılarıdır. Bir başka deyişle Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde yetişmektedir. Yani kış mevsiminde düşük sıcaklıkların görüldüğü iç kesimlerde yetiştirmemektedir. Dolayısıyla sert karasal iklimin etkili olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilemez. Yanıt D'dir.

Örnek 134

Yukarıda bir tarım ürününün Türkiye'deki başlıca üretim alanları gösterilmiştir.

Türkiye'nin iklim özellikleri ve yer şekilleri düşünüldüğünde bu ürünün yetiştirme alanları ile ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi doğrudur?

- A) Bu bitki, yaz mevsiminin serin ve yağışlı geçtiği yerlerde daha yaygın olarak yetişmektedir.
B) Bu bitki, Türkiye'de görülen iklimlerin hepsine uyum sağlamıştır.
C) Bu bitki, yükseltisi deniz seviyesine yakın yerlerde yetişmektedir.
D) Bu bitki, Akdeniz Bölgesi'nde yetiştirme alanı görülmediğine göre Akdeniz iklimine uyum sağlamamıştır.

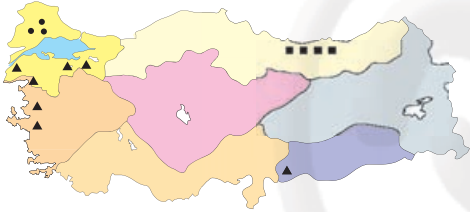
Çözüm

Soruda verilen tarım ürünü; Ege ve Marmara Bölgeleri'nde yetiştiğine göre Akdeniz iklimine; Karadeniz Bölgesi'nde yetiştiğine göre Karadeniz iklimine; Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Ege Bölgesi'nin iç kesimlerinde yetiştiğine göre karasal iklim uyum sağlamıştır.

Sonuç olarak Türkiye'de görülen iklim tiplerinin hepsine uyum sağlamış bir bitkidir. Yanıt B'dir.

Örnek 135

Aşağıdaki harita ●, ▲, ■ işaretleri ile üç ayrı tarım ürününün Türkiye'deki başlıca üretim alanları gösterilmiştir.

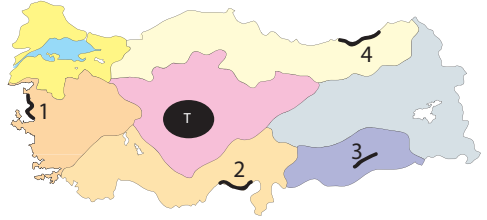
Bu üç tarım ürünü aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

●	■	▲
A) Ayçiçeği	Fındık	Zeytin
B) Mısır	Ayçiçeği	Çay
C) Ayçiçeği	Pamuk	Zeytin
D) Şeker pancarı	Arpa	Buğday

Çözüm

Ayçiçeği en çok Trakya'da, zeytin en çok Ege ve Marmara Bölgelerinde, fındık en çok Doğu Karadeniz Bölümü'nde yetiştirilir. Buna göre ● ayçiçeği, ■ fındık, ▲ zeytin'dir. Yanıt A'dır.

Örnek 136

Yukarıdaki haritada T bitkisinin doğal yetişme alanı verilmiştir.

Olgunlaşma dönemi yaz mevsimi olan "T" bitkisi numaralandırılmış kesimlerden hangisinde doğal olarak yetiştirilmez?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Çözüm

"T" bitkisinin doğal yetişme alanında yaz mevsimi sıcak ve kuraktır. Buna göre yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçtiği 1, 2 ve 3 nolu yörelerde bu bitki yetişebilir. Ancak yaz mevsiminin yağışlı geçtiği Karadeniz ikliminin görüldüğü Doğu Karadeniz kıyı kesiminde bulunan 4 nolu yörede yetişmez. Yanıt D'dir.

TÜRKİYE'DE SANAYİ

Ham maddelerin ya da yarı işlenmiş maddelerin işlenerek kullanıma hazır hale getirilmesi için yapılan çalışmalara sanayi denir.

Günümüzde ülkemizde çok çeşitli sanayi kolları bulunmaktadır. Bu sanayi kollarının başlıcaları şunlardır?

A. Besin (Gıda) Sanayi

1. Un ve unlu ürünler sanayi: Besin sanayi içinde en yaygın olan, ham maddesi tahıl ve özellikle buğdaya dayalı olanlardır.

Un, bisküvi, makarna, irmik fabrikaları: Konya, Eskişehir, Ankara (İç Anadolu) ile İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa'dadır.

2. Şeker ve şekerli besin sanayi: Hemen her bölgede şeker fabrikası kurulmuştur. Şeker pancarı tarladan toplandıktan sonra kısa

sürede işlenmesi gereken tarımsal bir ham maddedir. Bu yüzden fabrikalar şeker pancarı üretim alanlarının çevrelerinde kurulmuştur. Ülkemizde 30 civarında şeker fabrikası vardır.

3. Süt ve süt ürünleri sanayi: Pastörize süt, yoğurt, peynir, tereyağı, süt tozu gibi ürünleri elde eden bu sanayi kolu hayvancılığın yaygın olduğu yerlerde gelişmiştir.

Kars - Erzurum yöresi ile Doğu Karadeniz'de ayrıca Afyon, Muğla, Denizli, Kastamonu, Kahramanmaraş, Giresun, İzmir'de büyük kuruluşlar vardır.

4. Et ve et ürünleri sanayi: Hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı yörelerde yaygındır.

Et kombinaları İzmir, Konya, Kayseri, Kars, Erzurum'da

5. Konserve sanayi: Sebze ve meyve konserve fabrikaları Bursa, Balıkesir'de

Balık konserve fabrikaları: Çanakkale, Gelibolu, Erdek'te

6. Bitkisel yağ:

Zeytinyağı: Ege Bölgesi'nde (Edremit, Ayvalık, İzmir, Muğla, Aydın'da), Marmara Bölgesi'nde (Gemlik, Çanakkale, Balıkesir'de)

Ayçiçeği yağı: Marmara Bölgesi'nde Trakya'da

7. Çay sanayi: Doğu Karadeniz'de başta Rize olmak üzere Giresun, Artvin ve Trabzon'da

B. Dokuma Sanayi

1. Pamuklu dokuma fabrikaları: Nazilli, Manisa, Adana, Tarsus, Denizli, Eskişehir, İzmir, Konya, Kayseri, İstanbul'da

2. Yünlü dokuma fabrikaları: İstanbul, İçel, Adana, Kayseri, İzmir, Hereke, Bursa, Uşak

3. İpekli dokuma fabrikaları: Bursa, Gemlik, İstanbul, Hereke

4. Halıcılık: Isparta, Uşak, Burdur, Denizli, Manisa, Kayseri, Konya, Niğde, Nevşehir

5. Hazır Giyim: İstanbul, Ankara, İzmir

C. Deri Sanayi

İstanbul, İzmir, Bolu ve Van'da

D. Kâğıt Sanayi

Kâğıdın ham maddesi ağaç olduğu için kâğıt fabrikaları orman bakımından zengin olan bölgelerde kurulmuştur.

Kâğıt fabrikaları: Taşköprü (Kastamonu), Çaycuma (Zonguldak), Aksu (Giresun), Taşucu (Silifke-Mersin), Dalaman (Muğla), İzmir, İzmit, Balıkesir'de

Petro-kimya sanayi: İzmit, İzmir ve Mersin'de

F. Maden Sanayi

1. Demir-çelik fabrikaları: Karabük, Karadeniz Ereğlisi, İskenderun, Kırıkkale'de

2. Bakır işleme: Samsun, Artvin ve Elazığ'da

3. Alüminyum fabrikası: Seydişehir'de

4. Ferro-krom tesisleri: Elazığ ve Antalya'da

G. Orman Ürünleri Sanayi

Orman bakımından en zengin olan Karadeniz Bölgesi'nde gelişmiştir.

Kereste fabrikaları: Araç, Bartın, Düzce,

Bolu, Ordu, Rize, Borçka, Artvin

H. Otomotiv ve Madeni Eşya Sanayi

1. Otomobil fabrikaları: İstanbul, Bursa, İzmir, Adapazarı'nda

2. Tarım araç gereçleri: İstanbul, Adapazarı, İzmir, Adana, Eskişehir'de

3. Lokomotif ve vagon fabrikaları: Adapazarı, Eskişehir, Ankara, Sivas'ta

4. Uçak: Eskişehir ve Ankara'da

5. Gemi yapımı ve tersaneler: İstanbul (Camialtı, Pendik, Tuzla, Hasköy), İzmit (Gölcük), İzmir (Alaybey)

6. Elektrikli ev aletleri (Beyaz eşya): İstanbul, İzmir, Eskişehir, İzmit, Kayseri'de

I. Toprak ve Çimento sanayi

1. Çimento fabrikaları: Sayısı çok fazladır. En büyükleri, İstanbul, İzmit, Adana, Erzurum, Ankara, Mersin, Adıyaman, Kırıkkale, Elazığ, İzmir, Çorum, Kırklareli, Siirt, Şanlıurfa, Bursa'da

2. Cam fabrikaları: İstanbul, Mersin, Sınop, Kırklareli, İzmit'te

3. Seramik fabrikaları: Çanakkale, Bilecik, Kütahya, İstanbul ve İzmir'de

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Büyük Baş Hayvancılık: Sığır (inek ve öküz), manda, deve gibi iri gövdeli evcil hayvanlardır.

Yaz mevsiminin yağışlı olması nedeniyle geniş çayırılara sahip olan Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'da Erzurum-Kars çevresinde mera (otlak) hayvancılığı yaygındır.

Şeker fabrikalarının bulunduğu yerlerde besi hayvancılığı yapılır. Bunun nedeni, şekerpancarından şeker elde edildikten sonra geriye kalan küspe denen atık maddenin besleyici bir hayvan yemi olmasıdır.

Besi (ahır) hayvancılığı Ege ve Marmara bölgelerinde daha yaygındır.

2. Küçükbaş hayvancılık: Küçükbaş hayvanlar içinde ülkemizde en çok beslenen koyundur.

Step alanları koyun yetiştiriciliğine uygundur. İç Anadolu, İç Batı Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaygındır. Koyuncululuğun yapıldığı yerlerde halı dokumacılığı da yaygındır.

Tiftik keçisi Ankara çevresinde, kıl keçisi Akdeniz Bölgesi'nde Toroslarda yaygındır.

3. Kümes hayvancılığı: Kümes hayvancılığı iklim şartlarına ve bitki örtüsüne bağlı değildir. Kapalı ortamlarda yapılır.

Marmara Bölgesi'nde ve çevresinde yoğun şekilde yapılır.

4. Arıcılık: Doğal bitki örtüsünün tahrip edilmediği alanlarda yaygındır.

Ülkemizde arıcılığın en fazla yapıldığı yerler: Muğla, Antalya, Erzurum, Kars, Artvin, Bitlis, Ordu'dur.

5. İpek böcekçiliği: İpek böceği, dut ağacının yaprağı ile beslenir. Dut ağacının yetiştiği her yerde ipek böcekçiliği yapılabilir.

Başta Bursa, Balıkesir, Bilecik olmak üzere Sakarya, Antalya ve Eskişehir çevresinde yapılır.

6. Balıkçılık: Balıkçılık en çok Doğu Kara deniz'de yapılır. İstanbul ve Çanakkale boğazları balıkların göç yolları olduğu için bu iki boğaz ve Marmara Denizi'nde de önemlidir.

Son yıllarda kültür balıkçılığı gelişmektedir.

Akarsu ve göllerimizde de balıkçılık yapılmaktadır.

ORMANLARIMIZ

Türkiye orman bakımından çok zengin değildir. Kıyı Bölgelerimiz daha çok yağış aldıkları için iç bölgelerimize göre orman bakımından daha zengindir. Ormanlarımızın %79'u kıyı %21'i iç bölgelerimizdedir.

Orman bakımından en zengin olan bölgeden en fakir olana doğru sıralanışı: Karadeniz, Akdeniz, Ege, Marmara, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dur.

Ormanların Önemi:

1. Yenilenebilir enerji ve ham madde kaynaklarıdır.
2. Yeraltı ve akarsu rejimlerini düzenler.
3. Atmosferdeki nem dengesini korur. Havanın temizlenmesine yardımcı olur.
4. Erozyonu önler.

5. Bitki ve hayvan varlıklarını korur.

6. Don, kuraklık, yüksek sıcaklık, şiddetli rüzgâr gibi olumsuz iklim şartlarının insan ve etkinliklerine verecekleri zararları azaltır.

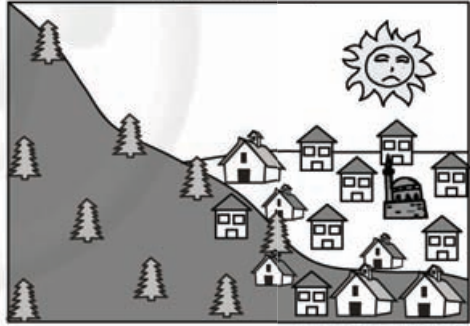
7. Yurt savunmasında büyük avantaj sağlar.

8. Deniz kıyısındaki kumulların iç kesimlere ilerlemesini engeller.

SBS 2008

I. Şekil (1995)

II. Şekil (2008)

I. şekilde gösterilen yamaç, gür ve sık ağaçlarla kaplı iken yoğun ağaç kesimi sonucu yapılan tahribatla II. şekildeki duruma gelmiştir.

Bu değişimle beraber resimdeki köy, aşağıda verilen doğal afetlerden hangisinin tehlikesi altına girmiştir?

- A) Yangınların
- B) Depremin
- C) Volkanik patlamanın
- D) Sel ve heyelanın

Çözüm

Doğal bitki örtüsünün tahrip edildiği bir bölgede sel, heyelan, erozyon ve çığ gibi doğal afetlerde artış olur. Yanıt D'dir.

TURİZM

Doğal güzellikleri, tarihî eserleri görme, öğrenme, dinlenme, eğlenme, eğitim, spor, kongre, tedavi, kutsal

yerleri ziyaret etme gibi değişik amaçlarla sürekli yaşanan yerlerden ayrılarak başka yerlere yapılan kısa süreli gezilere ve bu gezilerin oluşturduğu faaliyetlerin bütününe turizm denir.

Turizm faaliyeti ülke sınırları içinde gerçekleşiyorsa iç turizm, ülkeler arasında oluyorsa dış turizm adını alır.

Turizm, günümüzün en önemli ekonomik faaliyetlerinden biridir. Turizmin ülkeye başta ekonomik olmak üzere sosyal ve kültürel yönlerden katkıları vardır. Turizmin bu faydalarının başlıcaları şunlardır:

1. Toplumların birbirine kaynaşmalarını artırır. İnsanların birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlar.
2. Ülkeye döviz gelir. Ekonomiyi güçlendirir.
3. Turistik yörelerde yaşayan insanlara iş olanakları sağlar.
4. Tarımsal faaliyetlerin yanı sıra inşaat, gıda gibi çeşitli sektörlerin gelişmesine yardımcı olur.
5. İnsan sağlığı üzerine olumlu etki yapar. İş verimini artırır.
6. Ulaşım ve haberleşme olanaklarını artırır.
7. Ticari faaliyetleri artırır.

Ülkemizin turistik yöreleri:

Deniz turizmi yöreleri:

Akdeniz Bölgesi: Antalya, Alanya, Side, Kaş, Fethiye

Ege Bölgesi: Marmaris, Datça, Bodrum, Didim, Kuşadası, Çeşme, Foça, Ayvalık

Marmara Bölgesi: Erdek, Şile, Silivri

Kış turizmi yöreleri:

Marmara Bölgesi: Uludağ

İç Anadolu Bölgesi: Erciyes

Karadeniz Bölgesi: Ilgaz, Kartalkaya

Doğu Anadolu Bölgesi: Sarıkamış, Palandöken

Doğa Turizmi yöreleri:

Akdeniz Bölgesi: Düden ve Manavgat şelalleri, İnsuyu, Karain ve Damlataş mağaraları, Cennet - Cehennem obrukları

İç Anadolu Bölgesi: Ihlara Vadisi ve peribacaları

Karadeniz Bölgesi: Abant, Yedigöller ve Uzungöl

Ege Bölgesi: Pamukkale travertenleri

Marmara Bölgesi: Manyas Gölü (Kuş cenneti)

Güneydoğu Anadolu: Nemrut Dağı (Güneş'in doğusu)

Tarih turizmi yöreleri:

Marmara Bölgesi:

İstanbul, Edirne, Çanakkale, Bursa

Ege Bölgesi:

Efes, Milet, Selçuk, Meryem Ana

Akdeniz Bölgesi:

Aspendos

İç Anadolu: Ankara (Anıtkabir), Kayseri, Konya

Güneydoğu Anadolu: Nemrut dağındaki heykeller

Doğu Anadolu: Doğu Beyazıt (Ishak Paşa Sarayı), Erzurum

Karadeniz Bölgesi: Çorum (Alacahöyük), Trabzon (Sümela Manastırı)

Örnek 137

Konya ve çevresinde un ve unlu ürünler sanayinin gelişmesinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Konya ve çevresinde nüfusun çok fazla olması
- B) Diğer merkezlerle kara yolu ulaşımının kolay olması
- C) Konya ve çevresinde tahıl tarımının çok yaygın olması
- D) Enerji kaynaklarının bol olması

Çözüm

Konya başta olmak üzere İç Anadolu Bölgesi ülkemizde buğday ve arpanın en çok yetiştirildiği bölgedir. Bu nedenle un ve unlu mamüllerin ham maddeleri olan buğday ve arpanın çok bulunması Konya çevresinde bu sanayi kolunun kurulmasını, gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Yanıt C'dir.

Örnek 138

Aşağıda verilen yerlerden hangisinde demir-çelik fabrikası yoktur?

- A) Karabük
- B) İskenderun
- C) Karadeniz Ereğlisi
- D) Mersin

Çözüm

Ülkemizde demir-çelik fabrikaları Karabük, İskenderun, Karadeniz Ereğlisi ve Kırıkkale'dedir. Mersin'de demir-çelik fabrikası yoktur. Yanıt D'dir.

Örnek 139

Aşağıda verilen yerlerden hangisinde kâğıt fabrikası yoktur?

- A) Çaycuma (Zonguldak)
- B) Sarayönü (Konya)
- C) Taşköprü (Kastamonu)
- D) Aksu (Giresun)

Çözüm

Kâğıdın ham maddesi ağaçtır. Bu yüzden kâğıt fabrikaları orman bakımından zengin yörelerde kurulmuştur. Konya çevresi orman bakımından ülkemizin fakir yörelerinden biridir. Konya - Sarayönü'nde kâğıt fabrikası yoktur. Yanıt B'dir.

Örnek 140

Ülkemizdeki kereste fabrikalarının çoğunun Karadeniz Bölgesi'nde kurulmuş olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Enerji kaynaklarının bol olması
- B) Ulaşımın kolay olması
- C) Denize kıyısı olması
- D) Ham maddenin bol olması

Çözüm

Ülkemizin orman bakımından en zengin bölgesi Karadeni Bölgesi'dir. Ham madenin bol olması kereste fabrikalarının bu bölgede açılmasına olanak sağlamıştır. Yanıt D'dir.

Örnek 141

Bazı sanayi kolları bazı yörelerde yaygındır. **Aşağıda bazı yöreler ile bu yörelerde yaygın olan ekonomik faaliyet eşlemlerinden hangisi yanlıştır?**

- A) Trakya → ayçiçek yağı
- B) Edremit, Gemlik → zeytinyağı
- C) Erzurum, Kars → büyükbaş hayvancılık
- D) Adana → çay

Çözüm

Ülkemizde çay üretimi sadece Doğu Karadeniz'de yapılır. Çay fabrikaları da buradadır. Adana çevresinde çay üretimi yapılmaz. Yanıt D'dir.

Örnek 142

Aşağıdakilerden hangisinde bir yöre, bu yörede bulunmayan bir endüstri koluyla birlikte verilmiştir?

- A) Dalaman → kâğıt
- B) Seydişehir → alüminyum
- C) Bursa → İpek ve yünlü dokuma
- D) Diyarbakır → rafineri

Çözüm

Diyarbakır'da rafineri yoktur. Yanıt D'dir.

Örnek 143

Aşağıda verilen yerlerden hangisinde ipek böcekçiliği yapılamaz?

- A) Balıkesir
- B) Bursa
- C) Erzincan
- D) Bilecik

Çözüm

Erzincan çevresinde ipek böcekçiliği yapılamaz. Yanıt C'dir.

Örnek 144

Ülkemizin orman bakımından en fakir coğrafi bölgesi hangisidir?

- A) Ege Bölgesi
- B) Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- C) Doğu Anadolu Bölgesi
- D) Marmara Bölgesi

Çözüm

Ülkemizin orman bakımından en fakir bölgesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Yanıt B'dir.